

ÉLELMISZERLÁNC

- Az élelmiszer fogalmába beletartozik az ital, a rágógumi, valamint az előállítás, feldolgozás vagy kezelés során szándékosan hozzáadott bármely anyag (víz) is.
- Az élelmiszerlánc biztonság olyan holisztikus szemléletet jelent, amelynek első láncszemét a talaj jelenti, és a fogyasztó asztaláig tartó folyamatok összességére vonatkozik.
- Hazánkban a hatósági feladatok egyik felelőse a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal.
- A Szupermenta programjával egy független és hiteles fogyasztói tájékoztatást nyújt az elvégzett terméktesztokról.
- A Magyar Élelmiszerkönyvben szereplő előírásokat ötévente újrazsgálja a kinevezett Bizottság.
- A 2016. júliusától módosult az Élelmiszerkönyv több előírása. A virsli termék minimum 51 százalékban húst kell tartalmazzon, és ezen felül legfeljebb 10 százaléka lehet mechanikusan lefejtett hús (MSM).
- A Magyar Termék Non-profit Kft. által ellenőrzött magyar, hazai, és hazai feldolgozású termék termékjelölés. 2017 januárjában 3800 termék és szolgáltatás viselte ezt a védjegyet.

A Kormány [T/15372.](#) számon benyújtotta az élelmiszerlánc kapcsolatos egyes törvények módosításáról szóló törvényjavaslatát. Ennek célja a jogalkalmazás során felmerült sokrétű problémák kezelése, pontosítja például az élelmiszerlánc hatósági felügyelet alá tartozó tevékenységeket.

Élelmiszerlánc alapjai

Az [EU 178/2002/EK rendelete](#) szerint "élelmiszer" minden olyan feldolgozott, részben feldolgozott vagy feldolgozatlan anyag vagy termék, amelyet emberi fogyasztásra szánunk. A fogyasztók a termékmegjelölésekről tájékozódhatnak arról, hogy félkész, kész-, "magas hozzáadott értékű" esetleg öko-, vagy védjegyes hazai terméket választanak.

Az **élelmiszerlánc** a „termőföldtől az asztalig” tartó, az élelmiszerre közvetlen vagy közvetett hatással bíró, sokszereplős folyamatok és a létrejövő termékek összessége. Az élelmiszerláncról és a hatósági felügyeletről szóló [2008. évi XLVI. törvény](#) (Éltv.) a lánc valamennyi szereplőjére vonatkozó követelményeket és az egységes hatósági felügyeletet határozta meg, az emberi egészség, környezet és gazdaság védelmének figyelembevételével. Többek között támogatja a biztonságos, illetve a megfelelő minőségű élelmiszer előállítását, az élelmiszerkereskedelem tisztességes gyakorlatának érvényesítését.

Az ezzel összefüggő állami feladatokat a Földművelésügyi Minisztériumon (FM) belül az Élelmiszerlánc-felügyeletért Felelős [Államtitkárság](#) két főosztálya koordinálja. A földművelésügyi hatósági és igazgatási feladatokat ellátó szervek kijelöléséről szóló [383/2016. \(XII. 2.\) Korm. rendelet](#) szerint a Kormány **élelmiszerlánc-felügyeleti szervként**; az élelmiszerlánc-felügyeletért felelős minisztert, az országos főállatorvost, a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatalt ([NÉBIH](#)), a Pest Megyei Kormányhivatalt, és az adott hatáskörben eljáró megyei kormányhivatalokat, és járási hivatalokat, és a jegyzőt jelölte ki.

A hatósági feladatok köre rendkívül összetett, talaj- és agrárkörnyezetvédelmi, állat-egészségügyi, állatvédelmi, állattenyésztési, élelmiszerbiztonsági- és élelmiszerminőség-ellenőrzési kérdéseket érint. A felügyelet irányítása érdekében működik a közhiteles hatósági nyilvántartásnak minősülő élelmiszerlánc-felügyeleti információs rendszer (**FELIR**).

A NÉBIH munkájáról folyamatosan tájékoztatja a lakosságot, a 2015. évi [jelentése](#) szerint a telefonos zöldszámát több mint 12 ezren keresték fel. Kockázatbecslésen alapuló **monitoring mintavételi rendszer** keretében rendszeresen ellenőrzi az élelmiszereket az élelmiszerkönyvi előírások betartását, és jogellenes magatartás esetén élelmiszer-ellenőrzési bírságot szabhat ki.

Reiter (2016) szerint hazánkban az élelmiszerbiztonság **világviszonylatban megfelelően magas szintű**. Az ügyfél részére biztosított eljárásjogi garanciák alapvetően betöltik a funkcióikat, de a szabályozás egyes elemeit közelebbről megvizsgálva, **számos korrekciós feladat elvégzése** szükséges. A NÉBIH mint felügyeleti szerv által kiadott szakmai eljárásrendek és útmutatók alapján kötelesek a kormányhivatalok és illetékes szervek az ellenőrzéseket végezni, de ezek hiányosságaként említhető az ideiglenes intézkedés jogintézményének mellőzése (Reiter, 2015).

KETTŐS ÉLELMISZERMINŐSÉG 2011-2017

Az egyes uniós tagországok közötti eltérő élelmiszerminőség ügye 2011 tavaszán egy szlovák termékvizsgálat eredményével kezdődött (Köpöncei, 2011). 2014-ben a NÉBIH egy célellenőrzés során 24-féle azonos, vagy nagyon hasonló termékmintát hasonlított össze érzékszervi tulajdonságaik, összetételük és a jelölésük alapján. Habár jogszabálysértést nem állapítottak meg, de az egyes élelmiszereknél minőségi és mennyiségi különbségeket találtak (NÉBIH, 2014). Egy 2017 februári szlovák vizsgálat újra felhívta rá a figyelmet, hogy a gyártók Szlovákiában alacsonyabb minőségű termékeket hoztak forgalomba, mint Ausztriában. Fazekas Sándor földművelésügyi miniszter elrendelte a hazai és a külföldi kiskereskedelembe kapható azonos termékek (100 féle) újabb átfogó vizsgálatát. Mindeközben a visegrádi országok rendkívüli kormányfői csúcs-találkozón közös nyilatkozatot fogadtak el az egységes fellépésről, és az Európai Bizottság is határozott az ügy kivizsgálásáról. (Mezőgazdasági és Halászati Tanács, 2017.3.6. [háttéranyag](#)).

A NÉBIH [vizsgálat eredménye](#) megerősítette a korábbi feltételezést, miszerint minőségi eltérés van a külföldi és magyar termékek között, többségében a magyarok kárára (MTI, 2017). Ugyanakkor az összehasonlító elemzést áttekintve nem lehet egyértelműen kijelenteni, hogy a multik megtévesztik a kelet-európai fogyasztókat (Csurgó, 2017, Horváth, 2017).

A benyújtott törvényjavaslatban a NÉBIH általános szervezési, irányítási, felügyeleti feladatkörének kiegészítése is szerepel. Eszerint összehasonlító termékteszteket és vizsgálatokat végezhet, valamint részt vehet a nemzeti minőségrendszer ellenőrzésében.

A számtalan részletszabályozás összességében a hazai fogyasztók védelmét szorgalmazza a változó, és kihívást jelentő (járványügy, élelmiszerminőség, termékpiacok problémái stb.) nemzetközi folyamatokkal szemben, az élelmiszerlánc-biztonság megerősítésével.

A HVG cikke korábban aggályát fejezte ki a kettős élelmiszerminőséget bizonyító NÉBIH teszt törvényességevel kapcsolatban (HVG, 2017). Mindez nem befolyásolja a termékteszt eredményét, miszerint létezik a különböző piacokra különböző minőségben történő gyártás jelensége, amely nem általános gyakorlat, és nem hatja át a teljes élelmiszerlánc-ágazatot.

KÖTELEZŐ ELŐÍRÁSOK ÉS AJÁNLOTT IRÁNYELVEK

1963-ban az ENSZ két szakosított szervezete, az Élelmezési és Mezőgazdasági Világszervezet (FAO) és az Egészségügyi Világszervezet (WHO) létrehozott egy Bizottságát a fogyasztók biztonságos és jó minőségű élelmiszerrel való ellátásához szükséges szabványok, gyakorlati szabályok és útmutatók kidolgozásának céljából. Ennek során létrejött a "Codex Alimentarius" azaz Élelmiszer törvénykönyv, a nemzetközi és [hazai](#) élelmiszer szabályozás alapjául szolgál.

A Magyarországon forgalomba hozott termékekkel szemben támasztott piaci igényeket először 1996-ban fogalmazták meg a Magyar Élelmiszerkönyv-lapokban. A [Magyar Élelmiszerkönyv](#) röviden meghatározása szerint az élelmiszerek és élelmiszer-összetevők egyes csoportjaira vonatkozó – kötelező előírások, valamint ajánlott élelmiszerkönyvi irányelvek gyűjteménye. A [220/2008. \(VIII. 30.\) Korm. rendelet](#) értelmében mindezeket a kinevezett Bizottság [öt évente](#) újvizsgálja, a különböző termékek minőségének javítására, valamint a fogyasztói elvárásoknak való megfelelés okán.

Legutóbb a húskészítményeket, illetve a **sütőipari termékeket** érintő szabályozás módosítását fogalmazták meg. Az első, az úgynevezett „**virslirendelet**”, amely a lefedett termékek hús-, só- zsír-, víz-, és fehérjetartalmát, valamint az előállítási technológiákat is érinti. Az átmeneti időszakot követően, 2016. [júliusától](#) az Élelmiszerkönyvbe beépült új szabályozás ([48/2016 FM rendelet](#)) a húskészítmények jobb minőséget garantálja. Példaként az egyes készítményeknél **felelmi az elvárt minimális hústartalmat**, felvágottaknál 50, a virslinél és a párizsinál 51% lesz ez az arány a korábbi 40% helyett.

Az élelmiszerlánc-törvény kimondja, hogy az **irányelvek alkalmazása nem kötelező**, de ha egy gyártó az ebben szereplő elnevezéseket (különleges, prémium – ellátott termékek) használni kívánja, akkor meg kell felelnie a szigorúbb minőségi követelményeknek. 2013-ban elkészült a kilenc szakágazatot (pl. sütőipar, pálinka, lekvárok stb.) érintő **Kézműves Irányelv**. A kézműves szó használatával ugyanakkor számtalan visszaélés történik a Magyar Gasztronómiai Egyesület elnöke szerint is és az ellenőrzés rendszere hiányos ([Tossenberger, 2013](#)).

A fogyasztók megtévesztése, az élelmiszerek hamisítása egy uniós felmérés szerint az elmúlt tíz évben a kábítószer után a második legnagyobb profittal kecsegtető tevékenység lett, de a NÉBIH elnöke a hazai átfogó ellenőrzési rendszert uniós szinten is kiemelkedően hatékonynak tartja ([Fábos, 2017](#)).

ÉLELMISZERLÁNC-BIZTONSÁGI STRATÉGIA

A Kormány [1703/2013. \(X. 8.\) Korm. határozatával](#) elfogadta az [Élelmiszerlánc-biztonsági Stratégiát \(2013–2022\)](#). A középtávú dokumentum célja, hogy konkrét célok és hozzárendelt feladatok mentén biztosítsa a teljes élelmiszerláncban keresztül a minőség, magas fokú tudatosság és felelősség szemléletének érvényesülését. Számtalan alapelv között szerepel:

- átfogó megelőző szemlélet,

- elővigyázatosság és kiterjesztett felelősség az élelmiszerláncban,
- átlátható kockázat megközelítés.

[Két célterületen](#) (Élelmiszerlánc-biztonsági tudásmenedzsment és Élelmiszerlánc-kockázatok kezelése) négy stratégiai célt és 11 programot fogalmazott meg.

Élelmiszerbiztonsági rendszerek

Az EU élelmiszertörvénye a [178/2002 EK rendelet](#) értelmében az élelmiszerjogi szabályozásnak egységesnek kell lennie az EU területén, és kimondja, hogy a termékbiztonsági, és élelmiszerbiztonsági szabályozás felelőssége az előállítót terheli. A termelő, gyártó és forgalmazó szervezetek között lejátszódó koncentrációs és határokon átívelő folyamatok komoly élelmiszerbiztonsági kihívást okoztak.

A kereskedelmi láncok a kockázatok minimalizálása érdekében a nemzeti hatóságok által kötelezővé tett rendszerek mellett (pl. [HACCP](#)), nemzetközi követelményrendszereket dolgoztak ki, amelyeket érvényesítenek a beszállítóikkal szemben. Néhány példa: [BRC Global](#), [BRC Distribution](#), [IFS Food](#), [GLOBALGAP](#).

MAGYAR TERMÉK, HAZAI TERMÉK

Habár a világ globalizációjával homogenizálódott az élelmiszerfogyasztás, azaz hasonló vagy esetleg ugyanolyan termékek érhetőek el mindenhol a világon, ezzel együtt egyre erősebb a fenntartható fogyasztásra törekedő **etnocentrikus** fogyasztói döntéshozatal (Há-mori, 2013).

1. ábra: Magyar Termék Nonprofit Kft. védjegye

Forrás: [amagyartermek.hu](#)

A **termékmegjelölés** kérdését illetően az Európai Unó Közösségi Vámkódexe a mérvadó, ([952/2013/EU rendelet](#)) amely szerint, ha egy termék előállításában több ország vesz részt, akkor azt az országot kell származási országnak feltüntetni a címkén amelyben az utolsó lényeges, gazdaságilag indokolt feldolgozás vagy megmunkálás történt, például átsomagolták. Az élelmiszerlánc hazai szereplői mindezt különbözőképpen értelmezték, ezzel jelentős bizonytalanságot okozva a tudatos fogyasztói döntés meghozatalában. A Vidékfejlesztési Minisztérium mindezt felismerte és megalkotta az egyes önkéntes megkülönböztető megjelölések élelmiszereken történő használatáról szóló [74/2012. \(VII.25.\) VM rendeletet](#).

Az 1. ábrán látható három kategóriát határozták meg: **magyar, hazai, illetve hazai feldolgozású termék**. Ezek arról adnak információt a fogyasztónak, hogy a termék illetve annak összetevői kizárólag vagy részben (<50%) Magyarországról származnak-e, illetve az előállítás minden lépése hazánkban történt-e. Mindez a fogyasztók számára fontos garanciát nyújt az önkéntes jelölésekkel szemben.

Mindhárom embléma a [Magyar Termék Non-profit Kft.](#) védjegyének számít, aki ezek használatát az önkéntesen benyújtott pályázatok elbírálást követően dönti el, és a tanúsítási rendszer követelményeinek betartását ellenőrzi. Ez a magas színvonalú és szigorú rendszer ugyanakkor megteremtette a védjegyek presztízsét, és garanciát nyújt a fogyasztó számára.

Ezen kívül több [elismert](#), ellenőrzött és a fogyasztók által keresett védjegyet említhetünk meg: [Kiváló Magyar élelmiszer](#), [Magyar Termék Nagydíj](#), [Magyar Baromfi](#).

Számtalan nemzeti és közösségi védjegy használata terjedt el a világon, és a fizetőképes kereslettel rendelkező vásárlók keresik a jó minőségű, magas hozzáadott értékű termékeket. Erre példa a francia [Label Rouge](#) nemzeti védjegy, vagy az osztrák [Steiermark](#). A védjegyek ismeretségéről szóló kutatások eredményei ugyanakkor nem mutatnak ki egyértelmű fogyasztói tudatosságot a vásárlói döntéshozatalban (AKI, 2014). A 2012. évi [Eurobarometer](#) szerint a fogyasztók a [földrajzi árujelzőknek](#) csupán 14-15 százalékát ismerik fel.

Források:

- [220/2008. \(VIII. 30.\) Korm. rendelet](#): az élelmiszerlánc területén kötelező előírások és ajánlott szakmai irányelvek gyűjteményei kiadásának rendjéről
- [68/2007. \(VII. 26.\) FVM–EüM–SZMM együttes rendelet](#) az élelmiszer-előállítás és forgalomba hozatal egyes élelmiszer-higiéniai feltételeiről és az élelmiszerek hatósági ellenőrzéséről
- Európai Parlament és a Tanács [1169/2011/EU rendelete](#) a fogyasztók élelmiszerekkel kapcsolatos tájékoztatásáról
- Az Európai Parlament és a Tanács [254/2014/EU rendelete](#) a 2014 és 2020 közötti időszakra vonatkozó többéves fogyasztóvédelmi programról
- [Élelmiszerlánc-biztonsági Stratégia](#) 2013-2022
- Az Európai Unió és a Nemzeti Élelmiszerminőség rendszerek és védjegyek helyzete Magyarországon, Agrárgazdasági Kutatóintézet, 2014. [tanulmány](#)
- Hámori Judit: Az etnocentrizmus érvényesülése a fogyasztói döntéseknél az élelmiszerek piacán, [PhD értekezés](#) 2013. Szent István Egyetem Gödöllő
- Reiterer Zoltán: Az élelmiszerlánc és hatósági felügyeletének aktuális jogkérdései, [Agrár- és környezetjog](#), 2016. 20. sz. 122-130. o.

Készítette: Dr. Szabó Andrea
Képviselői Információs Szolgálat
E-mail: infoszolg@parlament.hu

infoszolg

Internet: www.parlament.hu/infoszolg
Intranet: intra.parlament.hu/infoszolg/
Tel.: (1) 441-4529; (1) 441-6486